

Kazanamadı Çıkamıyor Alıntı

– Mustafa ESER · 19 Nisan 2026

Kazanamadı, çıkamıyor ABD'nin 'şerefli çıkışı' mümkün mü?

04:0010/04/2026, Cuma

Yeni Şafak

Tarih bize şunu öğretmektedir: Büyük güçlerin "şerefle çekilme" operasyonları, kısa vadede başarılı anlatılar üretebilir. Ama bu anlatıların ömrü, geride bırakılan düzenin ömrüyle doğru orantılıdır.

Ziya Velişov / Doktorant, Üsküdar Üniversitesi

Adile Biber / Doktorant, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

28 Şubat 2026'dan bu yana sürmekte olan ABD-İsrail-İran Savaşı yavaş yavaş sönümlenmeye başladı. Hiç kuşkusuz bu savaşın en ağır bedelini ödeyen İran oldu: Yüksek devlet kademelerinden isimlerin ve ordunun kilit figürlerinin hayatını kaybetmesi, nükleer tesislerin ciddi biçimde tahrip edilmesi, onlarca ilin hedef alınması...

WASHINGTON'IN DOKUNMAZLIK ALGISI SARSILDI

Ne var ki sahnenin öbür yakasına geçildiğinde tablo çok daha muğlak bir görünüm almaktadır. ABD ve İsrail, bu savaşın baş hedefi olan rejim değişikliğini gerçekleştiremediler. Dahası – ve bu nokta üzerinde dikkatle durmak gerekir – mevcut gelişmelerin seyrine bakıldığında, yürütülen operasyonun İran rejimini zayıflatmak bir yana, onu paradoks bir biçimde güçlendirmiş olabileceği ihtimali giderek daha güçlü bir olasılık olarak belirmektedir.

Bu savaş yalnızca Orta Doğu'nun jeopolitik dengesinde deprem sarsıntı yaratmakla kalmadı; ABD'nin küresel caydırıcılık kapasitesine ilişkin zayıflıklarını da tüm rakipleri önünde açık seçik ortaya koydu. İran'ın Bahreyn'den Ürdün'e, Kuveyt'ten Katar'a uzanan coğrafyada ABD bağlantılı üsleri ve askeri altyapıyı hedef alması, Washington'ın Orta Doğu'daki "dokunulmazlık" algısını ciddi biçimde sarstı. İnsan kayıplarının görece sınırlı kalması bu tabloyu değiştirmiyor; zira uluslararası ilişkilerde itibar kaybı, kayıp sayılarından çok daha kalıcı izler bırakır.

ÇEKİLME ZAFER GİBİ GÖSTERİLEBİLİR Mİ?

Savaşa girişi bile hukuki ve siyasi açıdan ağır sorularla yüklü olan ABD, şimdi bambaşka bir soruyla yüzleşmek durumunda: Bu savaştan nasıl çıkılır? Ve daha da önemlisi: Çekilme, zafer gibi gösterilebilir mi?

Bir savaştan "yenilmemiş" görüntüsüyle çekilme çabası, 20. yüzyılın büyük güçlerine özgü bir sorun değildir; ama bu yüzyılın en çarpıcı örnekleri, bu çabanın yapısal sınırlarını son derece çıplak bir biçimde gözler önüne serer.

Vietnam'da Nixon, Kissinger'ın "Vietnamlaştırma" stratejisiyle savaşı devrederek çekildi. 1973'te "barış onurla geldi" denildi, ancak 1975'te Saigon düştü ve Büyükelçilik'ten helikopterle tahliye Soğuk Savaş'ın

ikonik yenilgi imgesi oldu.

Sovyetler Birliđi Afganistan'dan çekilirken (1989) Gromov "Arkamda tek bir Sovyet askeri kalmadı" dedi. Ancak 1992'de rejim çöktü, 1996'da Taliban iktidara geldi.

Fransa'nın Cezayir'den çekilmesinde (1962) De Gaulle, toprak kaybını 'dekolonizasyon Fransa'nın çıkarıdır' diyerek yeniden çerçeveledi. Ancak OAS, De Gaulle'e suikastler düzenledi—dışarıya şerefli çıkış, içeride iç savaş kıyısı.

Üç vakada yapısal ortaklık: Askeri hedefler karşılanamadı ama «karşılandı» söylemi üretildi; düzen çöktü ama ertelendi; iç siyasi baskı, dış düşmandan belirleyici oldu.

ŞİMDİ NE OLACAK?

Eđer ABD, tutarlı bir anlatı inşa ederek bu savaştan "şerefle" çıktığını ilan ederse, önünde birkaç yapısal sorun durmaktadır. Her şeyden önce, İsrail dışındaki Orta Doğu müttefikleriyle ilişkide ciddi bir güven erozyonu yaşandı. Bu erozyonun kısa vadede onarılması güçtür. İkinci olarak, ABD'nin bölgedeki caydırıcılık kapasitesinin zedelenmiş olması, Çin başta olmak üzere küresel rakiplerin bölgeye yönelik nüfuz hesaplarını yeniden yapılandırmasına zemin hazırlayacaktır.

İran cephesinde ise tablo daha da paradoksal bir görünüm almaktadır. Evet, İran'ın en üst yöneticileri hayatını kaybetti, nükleer altyapısı ciddi hasar gördü. Ancak İran rejimi, bu savaşla birlikte belirleyici bir şeyi kanıtladı: Artık bireylere değil, kurumsallığına dayanan bir yapıya sahip olduğunu. Tek bir liderin ya da askeri figürlerin kaybı rejimi çökertmeye yetmedi.

Burada Carl Schmitt'in siyaset teorisine başvurmak kaçınılmaz görünmektedir. Schmitt'e göre siyasal olan, dost-düşman ayrımıyla belirlenir; egemen ise olağanüstü hal karşısında toplumu bu ayrım etrafında birleştiren güçtür. İran'da tam da bu dinamiğin işlediği gözlemlenmiştir: Dış tehdit, iç muhalefeti geçici olarak susturmuş, halk bir kez daha egemenin çağrısı etrafında kenetlenmiştir. Ocak 2026'daki büyük protestolar savaş başladıktan sonra yerini farklı bir toplumsal reflekse bırakmıştır. Ancak burada İran açısından da kritik bir uyarı yapılmalıdır. Tocqueville'in tarihsel gözlemi bize şunu öğretir: Baskıcı rejimler için en tehlikeli an, yenilgi değil, kısmi reformdur. Tocqueville, Eski Rejim ve Devrim'de (1856) Fransız Devrimi'nin neden tam da monarşinin ıslahat yapmaya başladığı dönemde patlak verdiğini analiz eder: Kısmi açılım, bastırılmış talepleri serbest bırakır; ama sistem bu talepleri karşılayacak kapasiteden yoksundur. İran rejimi, bu savaştan çıkarken ekonomik alanda ya da halkla diyalog mekanizmalarında bazı adımlar atmak isteyebilir — nitekim bu tür sinyaller zaten gündeme gelmektedir. Ne var ki bu açılımlar, kontrol dışına çıkma riskini de beraberinde taşımaktadır.

Tocquevilleci paradoks tam da burada devreye girmektedir: Reformun kendisi, rejim için dönüşü olmayan bir sürecin fitilini ateşleyebilir.

ANLATI GERÇEKLIĞİN ÖNÜNDE NE KADAR DAYANABİLİR?

Tarih bize şunu öğretmektedir: Büyük güçlerin "şerefle çekilme" operasyonları, kısa vadede başarılı anlatılar üretebilir. Ama bu anlatıların ömrü, geride bırakılan düzenin ömrüyle doğru orantılıdır. Vietnam'da Saigon 1975'te düştü; Afganistan'da Kabil 1992'de. Anlatı ne kadar güçlü kurulursa kurulsun, gerçeklik önünde sonunda kendini dayatmaktadır.

ABD şu an düşünce kuruluşlarında senaryolar üretmekte, arabulucular arasında mesajlar gidip gelmektedir. Bir "zafer" anlatısı inşa edilecektir — muhtemelen Hameney'nin öldürülmesi, nükleer

programın geriletilmesi ve İran'ın "dize getirilmesi" üzerinden kurgulanacak bir anlatı. Ama tarihsel kıyaslamalar, bu anlatının gerçekliğin önünde ne kadar tutunabileceği konusunda son derece mütevazı bir tablo sunmaktadır.

8 Nisan 2026'da Pakistan arabuluculuğuyla başlayan ateşkes sürecinde Trump, Hürmüz Boğazı'nın açılmasını kırmızı çizgi belirledi. Bu, ABD'ye ekonomik baskılar ve seçim vaatleri nedeniyle "şerefli çıkış" yapma fırsatı sunuyor. Boğaz'ın açılması, küresel ekonomiyi kurtaran bir "zafer" olarak pazarlanarak operasyonları sonlandırmak için bahane oluşturabilir. Ancak İran'ın 10 maddelik ağır şartları ve İsrail'deki muhalefet, bu planı zora sokabilir.

Savaşta şerefle çıkmak mümkündür. Ama şeref, söylemde değil, geride bırakılan düzenin sağlamlığında sınanır ve o sınav henüz gelmedi.